

Попович Єлизавета Андріївна,
курсант факультету № 1 Донецького
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
викладач кафедри кримінального права та
кримінології факультету № 1 Донецького
державного університету внутрішніх справ
Федорчак І. В.

СУТНІСТЬ ЗЛОЧИНУ В ТЕОРІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ЙОГО ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Поняття злочину є центральним у кримінальному праві, оскільки саме воно відрізняє кримінально карані дії від інших правопорушень та морально неприйнятних вчинків. Етимологічно термін «злочин» походить від слів «зло» і «робити», вказуючи на дії, що завдають шкоду іншим і мають суспільну значущість. Історично злочини як такі завжди існували – від вбивства до заволодіння чужим майном, і суспільство завжди шукало способи боротьби з ними, зокрема через вигнання або фізичне покарання у первісному суспільстві.

З утворенням держави та систем права виникла потреба закріплення злочинних проявів у законодавстві. Такі закони здебільшого захищали інтереси правлячих класів, зокрема власників, проте вони також були спрямовані на підтримку стабільності у суспільстві шляхом протидії протиправним посяганням на особистість і майно. У багатьох суспільствах кримінальне право переважно обслуговувало інтереси привілейованих груп, однак ступінь суспільної підтримки цих законів часто був критичним фактором у їхньому прийнятті [1, с. 24].

Завжди існувало певне «ядро» злочинів, які визнавалися небезпечними на всіх етапах розвитку суспільства, наприклад, посягання на власність чи особистість. У Стародавньому Римі ці злочини називали *mala in se*, або злочини за своєю суттю, такі як крадіжка чи вбивство. Натомість *mala prohibita* – злочини, які оголошені такими через відповідні правові заборони, наприклад, ухилення від податків. Цей поділ відображає тенденцію до пристосування кримінальних заборон до соціально-економічних умов певного періоду.

Перше юридичне визначення злочину запропонував видатний римський юрист Ульпіан, який зазначив, що злочин є

дією, пов'язаною з насильством чи обманом. Історичні джерела також вказують на важливу роль Ульпіана у формуванні юридичної спадщини, зокрема у «Дигестах Юстиніана», де концепція злочину як суспільно небезпечного діяння знайшла своє відображення [2, с. 62].

Із розвитком кримінального права в Європі, такі кодекси, як Кримінальні кодекси Франції (1791 та 1810 рр.) та Баварії (1813 р.), сформували нормативні визначення злочину як протиправного діяння, що карається законом. Відповідно до Кримінального кодексу Німеччини, злочином визнається лише те діяння, яке містить склад злочину і передбачене законом. У статті 10 Кримінального кодексу Іспанії зазначається, що злочином вважається дія або бездіяльність, що карається законом.

Важливий принцип законності в кримінальному праві сформульовано латинським висловом *Nullum crimen, nulla poena sine lege*, тобто «немає злочину, немає покарання без закону». Це правило закріплює необхідність наявності правового акта для визнання діяння злочином і визначення покарання. У свою чергу, суспільна небезпека є матеріальною ознакою злочину, що дозволяє відокремити кримінально карані дії від інших правопорушень і надає злочину особливо небезпечного характеру, який обумовлює необхідність кримінально-правової реакції [4, с. 38].

Згідно з Кримінальним кодексом України, злочином є соціально небезпечне винне діяння, передбачене законом. Таке визначення містить одночасно матеріальну та нормативну ознаки злочину, а саме: суспільну небезпеку і протиправність, які визначаються законодавцем і підтверджують кримінальну караність діяння [3].

Суспільна небезпека є підставою для криміналізації діяння та важливим критерієм для його подальшої індивідуалізації при призначенні покарання. Кримінальна протиправність як ознака злочину означає, що лише дії, прямо передбачені кримінальним законом, можуть вважатися злочинами. Таким чином, суспільна небезпека і кримінальна протиправність є двома сторонами одного явища, яке визначає сутність злочину.

Отже, поняття злочину пройшло тривалий шлях розвитку, від простих уявлень про суспільну шкоду до складної правової конструкції, що поєднує суспільну небезпеку і нормативне визначення.

Список використаних джерел

1. Половников Ж.Ю. Кримінальне право України. Альбом схем: Загальна частина: Навчальний посібник. Київ.: Алерта, 2003. С. 24.
2. Чернишова Н.В. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник Київ. Атіка, 2003. С. 62.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Мельний М.І. Кримінальне право України: Підручник Київ. Юрінком Інтер, 2004. С. 38.

Поштаренко Інна Валеріївна,

викладач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ВІК ЯК ОЗНАКА СУБ'ЄКТА У СТ. 150-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

В нормах Кримінального кодексу України (далі – КК) інститут суб'єкта кримінального правопорушення відображається у ст. 18-22 КК, де вказано такі ознаки суб'єкта, як осудність та вік, а також міститься вказівка про необхідність визнання суб'єктом лише фізичної особи. Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК, суб'єктом є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність [1]. Це визначення включає ті ознаки суб'єкта, які традиційно називають загальними: 1) особа має бути фізичною; 2) особа має бути осудною; 3) особа має досягти встановленого у законі віку. Відомо, що відсутність будь-якої із вищезазначених ознак суб'єкта свідчить про відсутність всіх ознак складу кримінального правопорушення.

Вік є найбільш універсальним, хоча і не абсолютним критерієм досягнення чи недосягнення особою такого рівня особистого розвитку, за якого вона стає здатною усвідомлювати свої дії і керувати ними. У нормах КК законодавець тлумачить вік суб'єкта в широкому розумінні та пов'язує можливість настання кримінальної відповідальності саме з тим календарним періодом, який минає з часу народження суб'єкта до досягнення певного хронологічного моменту. Такий момент закон визначає як «досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність».